

Vesilahti Hinsala Maakaapelin kaivamisen arkeologinen valvonta 2018

Hannu Poutiainen

Tilaja: Elenia Oy

Sisältö

Perustiedot	2
Kartat	3
Vanhoja karttoja	4
Arkeologinen valvonta	5
Sauvalanniemi.....	6
A-B.....	6
Tonttimäki.....	7
C-D.....	7
E-F.....	8
Hinsala (Hinsala) ja Hinsala 2.....	10
I-J.....	10
Kattelianmäki.....	16
G-H.....	16
Sähköpylväiden poisto.....	18
Havainnot.....	19
Lähteet.....	20

Kansikuva: Arkeologin valvonnassa kaivettavaa maakaapelilinjaa pellon laidalla Tonttimäen kalmistoalueen läntisen osan kaakkoispuolella. Kalmistoaluetta näkyy Ladon ympäristössä. Kuva luoteeseen.

Perustiedot

Alue: Vesilahti Hinsala.

Tarkoitus: Valvoa koneellista maakaapelilinjan kaivua.

Työaika: Maastotyö 1. - 8.11.2018 ja 15.11.2018.

Tilaaaja: Elenia Oy.

Tekijät: Mikroliitti Oy, Hannu Poutiainen.

Aiemmat tutkim:

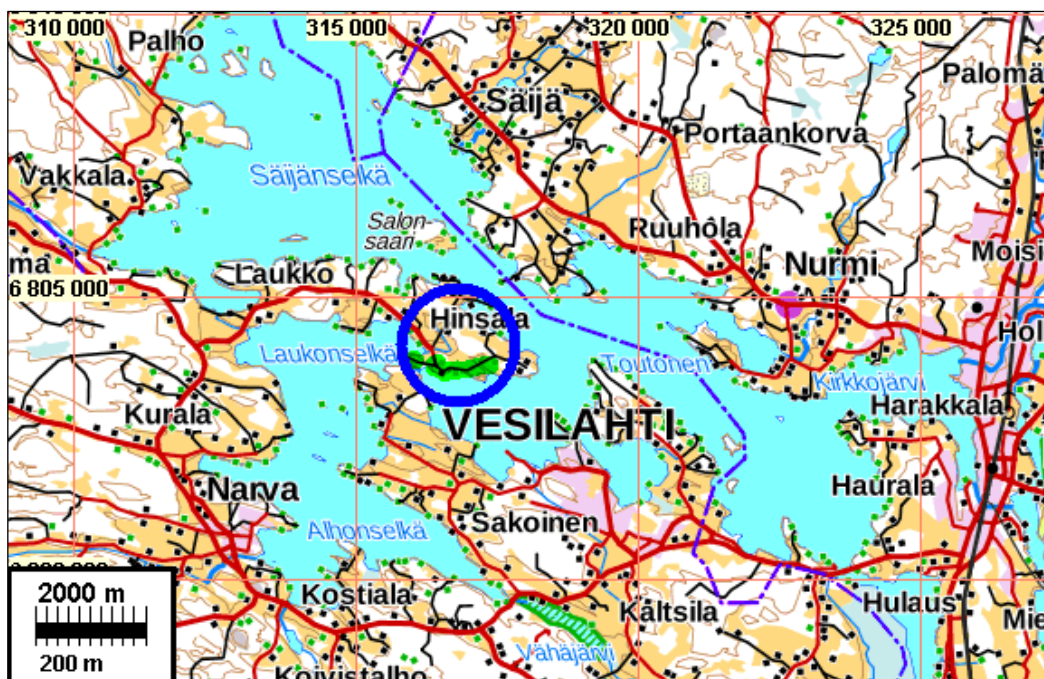
Hinsala (Hinsala) ja Hinsala 2: Vesa Kilpelä ja Ulla Lähdesmäki 2003 koekaivaus.

Sauvalanniemi: Väinö Maajoki 1939 inventointi, Liisa Tuomi 1992 kasvillisuuskarttoitus, Jouko Pukkila & Ville Laakso 1995 inventointi, Teemu Tiainen ja Juuso Koskinen 2018 koekaivaus.

Tonttimäki: Väinö Maajoki 1939 inventointi, Aija Antikainen 1986 kaivaus, Eeva Raike 1987 kaivaus, Liisa Tuomi 1992 kasvillisuuskarttoitus, Jouko Pukkila & Ville Laakso 1995 inventointi, Teemu Tiainen ja Juuso Koskinen 2018 koekaivaus.

Kattelianmäki: Teemu Tiainen ja Juuso Koskinen 2018 tarkkuusinventointi.

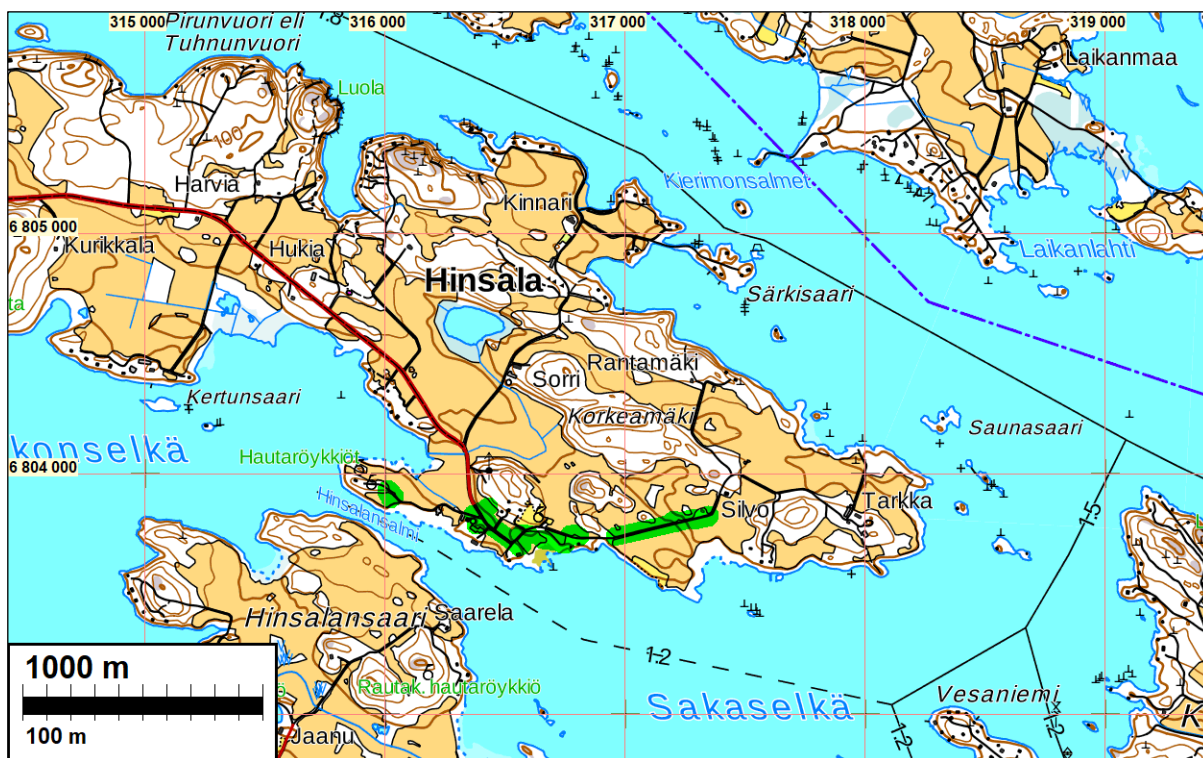
Tulokset: Valvonnassa kaivetuissa maakaapeliojissa todettiin pienialaisia rakenteita ja mahdollisia kulttuurikerroksia, joiden todettiin olevan pääasiallisesti nuoremalta historialliselta ajalta. Joidenkin hiiltyneiden rakenteiden voidaan arvella liittyvän Hinsalan kylän vuonna 1838 tapahtuneeseen paloon.

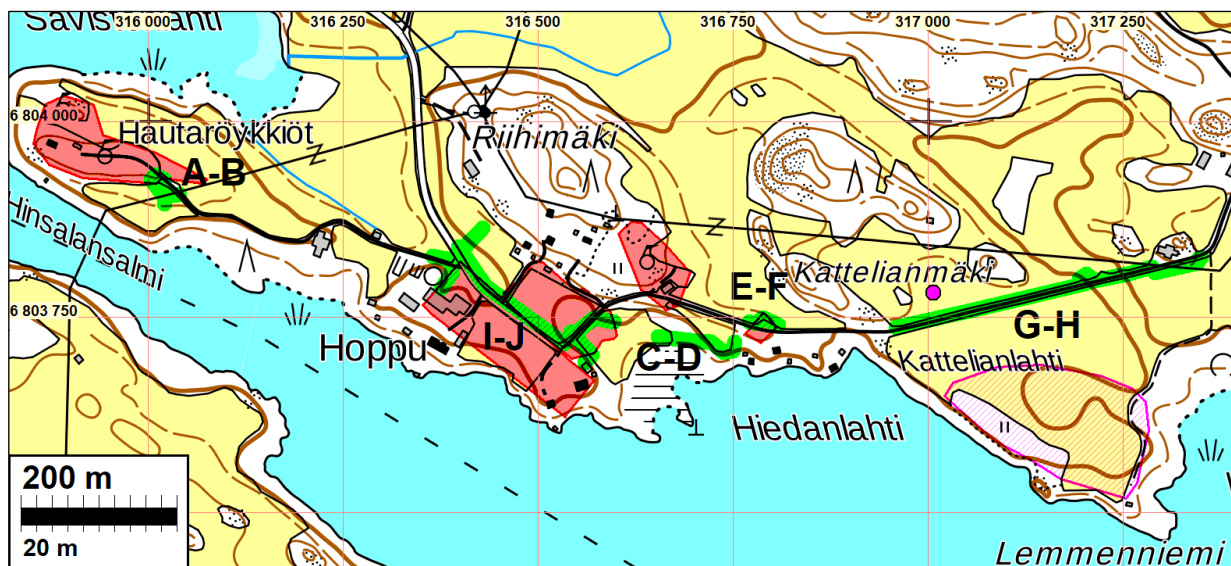
Tutkimusalue on sinisen ympyrän sisällä.

Selityksiä: Koordinaatit ja kartat ovat ETRS-TM35FIN koordinaatistossa. Maastokartat ovat Maanmittauslaitoksen maastotietokannasta 11/2018, ellei toisin mainittu. Muinaisjäännösrekisteri on tarkastettu 11/2018. Valokuvia ei ole talletettu mihinkään viralliseen arkistoon eikä niillä ole mitään kokoelmatunusta. Valokuvat digitaalisia ja ne ovat tallessa Mikrolitiitti Oy:n serverillä. Kuvat: H. Poutiainen. Vanhojen karttojen tulkinta ja tekstit T. Tiainen 2018.

Yleiskartat

Arkeologin valvonnassa kaivetut linjat on merkitty vihreällä.

Valvonnassa kaivetut maakaapelilinjat on vihreällä. Muinaisjäännösalueet on merkattu punaisella. Sinipunaisella viivoituksella mahdollinen muinaisjäännös (*Lemmenniemi*), löytöpaikka sinipunaisella pallolla (*Kattelianmäki*).

Vanhoja karttoja

Ote niin sanotusta kuninkaan kartasta (s. 326 Harju 2012), joka on laadittu 1700- ja 1800-lukujen taitteessa. Hinsalan (vasen) ja Niemenpään kylät on ympäröity vihreällä. Hinsalan kylä on merkattu kartassa ilmeisesti väärään paikkaan, Lemmenniemeen. Todellisuudessa kylä on sijainnut lännemässä, seuraavassa niemessä, Hinsalansalmen koillispuolella. Hinsalanniemen itäosa on piirretty karttaan epätarkasti. Niemenpään kylä on merkattu liian pohjoiseen, joskin koko niemennitosa on piirretty karttaan liian kapeaksi.

Ote vuoden 1701 kartasta (Mört). Kartta on mittasuhteiltaan vääristynyt, joten sen tarkka asemoiminen nykykoordinaatistoon ei ole mahdollista. Tälläkin asemointitarkkuudella Hinsalan kylän sijoittumisesta tutkittavaan linjaan nähden saa selkeän kuvan. Kartan kaakkoislaidassa vaalean punaisella viivalla rajatun mahdollisen muinaisjäännöksen, *Lemmenniemen*, kohdalla ei ole merkattu asutusta.

Ote vuoden 1848 kartasta (Mörne).
Hintsalan alueen asutus sijoittuu tällä kartalla Hintsalan ja Niemepään kyliin.

Ote peruskartasta vuodelta 1954, linjojen kohdilla ei ole rakennuksia, tiet ovat nykyisillä kohdin ja maankäytön tilanne on muutoinkin pääasiallisesti saman kuin nykyhetkellä. Muinaisjäännösalueet punaisella rajauksella, muu kulttuuriperintökohde on sinipunaisella viivoituksella. Maakaapelilinja vihreällä.

Arkeologinen valvonta

Elenia Oy rakentaa maakaapelia Vesilahden Hinsalassa, alueella josta tunnetaan useita muinaisjäännöksiä. Pirkanmaan maakuntamuseo antoi hankkeesta lausunnot 9.1.2018 (Diar. 536/2017) ja 8.2.2018 (Diar.57/2018), joissa edellytettiin arkeologisten selvitysten tekemistä maakaapelilinjalla sijaitsevien muinaisjäännösten kohdalla. Mikroliitti Oy teki alueella koekaivaukset, inventoinnin ja tarkkuusinventoinnin kesäkuussa 2018 (*Vesilahti Hinsala maakaapelilinjan arkeologiset tutkimukset 2018. Teemu Tiainen ja Juuso Koskinen, Mikroliitti Oy*).

Kesäkuun tutkimustulosten perusteella Pirkanmaan maakuntamuseo antoi uuden lausunnon 11.9.2018 (DIAR: 477/2018), jossa se edellytti maakaapelilinjojen koneellisen kaivun tehtäväksi

arkeologin valvonnassa *Tonttimäki*- nimisen muinaisjäännösalueen (*mj.tunnus: 922010015*) eteläpuolella, *Sauvalanniemi* -nimisen (*mj.tunnus: 922010014*) muinaisjäännösalueen reunalla, *Kattelianmäki* -nimisen (*mj.tunnus: 1000030705*) löytöpaikan kohdalla, sekä *Hinsala* (*mj.tunnus: 1000001979*) ja *Hinsala 2* (*mj.tunnus: 1000012317*) historiallisten kylätonttien muinaisjäännösalueilla ja niiden välittömässä läheisyydessä. Myös hankealueella olevien vanhojen sähköpylväiden poistaminen tuli tehdä arkeologin valvonnassa.

Elenia Oy tilasi edellytetyt valvonnat Mikroliitti Oy:ltä. Muinaisjäännösalueilla tehtäville tutkimuksille oli Museoviraston 31.5.2018 (MV/87/05.04.01.02./2018) myöntämä tutkimuslupa. Hannu Poutiainen valvoin maakaapeleiden kaivua 1. - 8.11.2018 ja sähköpylväiden poistoa 15.11.2018, hyvissä olosuhteissa.

Pirkanmaan maakuntamuseon lausunnossa arkeologin valvonnassa kaivettavaksi määrättyjä osuuksia oli viidessä eri kohdassa ja niille oli annettu kirjaintunnukset, joita käytetään myös tässä raportissa. Valvonnassa kaivetun maakaapelilinjan osuus oli yhteensä noin 1200 m.

Kaivannot kaivettiin vähitellen määräsyyvyteen, yleensä noin 0.8 m maanpinnasta. Kaapelikaivuun ja dokumentoinnin jälkeen kaapeli asennettiin paikoilleen ja kaivannot peitettiin.

Kaivetusta maa-aineksesta, kaivannon pohjasta ja seinämistä tehtiin havaintoja kaivamisen edessä. Niitä tarkistettiin lapiolla, kaivauslastalla ja metallinilmaisimella.

Sauvalanniemi

Rautakautinen röykkiöalue (*mj.tunnus: 922010014*) sijaitsee Sauvalannokan kärjessä, alueella on yhdeksän röykkiötä, joista osasta on löytynyt palaneen luun siruja, minkä perusteella ainakin osaa röykkiöistä pidetään hautoina. Röykkiöalue löytyi vuonna 1939 Väinö Maajoen inventoinnissa, Jouko Pukkila ja Ville Laakso inventoivat alueella 1995 ja vuonna 2018 Teemu Tiainen ja Juuso Koskinen tekivät alueella koekaivauksen suunnitellulla maakaapelilinjalla.

Kesällä 2018 (Tiainen & Koskinen) tehdyssä koekaivauksessa suunnitellulla maakaapelilinjalla todettiin pyöreä röykkiömäinen kivikko muinaisjäännösalueen kaakkoisosassa.

A-B

Arkeologisesti valvottu maakaapelikaivannon osuus A - B sijaitsee pieneltä osin Sauvalanniemen muinaisjäännösalueen kaakkoisreunalla ja pääosin sen kaakkoispuolella olevalla pellolla. Pellolla todettiin normaali muokkauskerros ja sen alapuolella savi.

Peitteisellä alueella on pienialainen ja kivinen sekä nurmettunut maakumpare. Siihen kaivettiin kevään 2018 koekaivauksessa koekuoppia, joista ei tullut kumpareen luonnetta valaisevia löytöjä tai muita havaintoja. Kumpareen ja mökkitien rajaamassa kulmauksessa on sähköpylväs, jolle maakaapeli tuli vedettäväksi. Museoviranomaisten ohjeistuksen mukaisesti kumpare kierrettiin.

Kaapelikaivannosta ei paljastunut mitään arkeologisesti merkittävää. Turpeen alla on normaali multakerros ja sen alla kivinen hiekkamoreeni. Havaintojen perusteella kyseessä on todennäköisesti luontainen muodostuma, johon aikain saatossa on kivisestä maaperästä kasattu kiviä peltoviljelyn ja luultavasti myös mökkitien rakentamisen yhteydessä.

Vasen: Maakaapelikaivantoa Sauvalanniemen muinaisjäännösalueen kaakkoispuolella. Ylinnä kaivannossa on muokkauskerros, sen alla on savea. Länteen. Oikea: maakaapelilinjaa Sauvalanniemen muinaisjäännösalueen reunavyöhykkeellä. "Kivimuodostelma" kierrettiin. Turpeen ja alla multakerros ja sen alapuolella kivinen hiekkamoreeni. Itään.

Tonttimäki

Rautakautinen röykkiöalue (*mj.tunnus: 922010015*) käsittää kaksi erillistä aluetta Hiedanlahden luoteispuolella, suurempi alue sijaitsee Riihimäen kaakkoispuolella jatkuen osin Nimenpääntielle, pienempi alue sijaitsee tästä noin 100 kaakkoon Niemenpääntien molemmin puolin. Alueella on kiven- ja maansekaisia röykkiöitä. Vuosina 1986–87 tutkittu röykkiö on ajoitettu kansanvaellus- ja merovingiaikaan.

Röykkiöt löytyivät Väinö Maajoen vuonna 1939 tekemässä inventoinnissa. Vuonna 1986 Aija Antikainen teki alueella kaivauksen ja vuonna 1987 Eeva Raike, Jouko Pukkila ja Ville Laakso inventoivat alueella 1995. Kesällä 2018 Teemu Tiainen ja Juuso Koskinen tekivät koekaivauksen suunnitellulla maakaapelilinjalla.

Kesällä 2018 (Tiainen & Koskinen) suunnitellulla maakaapelilinjalla tehdyssä koekaivauksessa löytyi mahdollisia viitteitä kiinteästä muinaisjäännöksestä.

C-D

Arkeologisesti valvottu maakaapelikaivannon osuus C- D sijaitsee Niemenpääntien eteläpuolella, Hiedanlahden luoteisrannalla ja sen tuntumassa. Linjalla tehtyjä havaintoja tarkastellaan tässä siinä järjestyksessä kuin kaivutyössä edettiin. Kaivutyö aloitettiin valvottavaksi määrätyn osan pohjoispäästä, kiinteistön 922–405-6-14 länsirajan tuntumasta. Kaapelilinja kulkee ensin pellolla, sitten jyrkässä törmässä ja sen alapuolisessa kivisessä kosteikossa kiiveten sen jälkeen takaisin pellolle.

Kaapelilinjalta, heti törmän alapuoliselta tasaisemmalta kohdalta, kosteikon koillispuolelta, paljastui pienialainen anomalia. Multakerroksen alta, noin 20 cm syvyydestä, tuli esiin ohut kerros (maksimipaksuus 5 cm) nokea, hiiltä ja tiilenmurua noin 4 m matkalla (kohdassa N 6803725 E 316707, havainto 1). Yhdessä kohtaa murusiksi mennyttä tiiltä havaittiin 10 cm paksuudelta ja 25 cm matkalla (kohdassa N 6803722 E 316710, havainto 2).

Pellon puolella kaapelikaivannossa todettiin normaali muokkauskerros ja sen alla savi. Törmän alapuolisella kosteikon alueella on pinnassa multa, sen alla kivinen ja osin karkeamman kivennäismaan sekainen savi.

Vasen: Maakaapelilinjaa Tonttimäen kalmistoalueen läntisen osan eteläpuolella. Linja kulkee kostea ja kivisen notkelman kautta ja nousee sitten pellolle. Kalmistoaluetta on oikealla kuvan ulkopuolella. Taus-talla näkyy Hinsalan kylätontilla olevia rakennuksia. Oikea: Kaivannossa oli silkkaa savea ja sen alla savi-liejua. Kuvat länteen.

E-F

Arkeologisesti valvottu maakaapelikaivannon osuus E - F sijaitsee Niemenpääntien varressa, sen pohjoispuolella, Kattelianmäestä lounaaseen. Maakaapeli kiertää Tonttimäen kalmistoalu-teen itäisen osan pääasiassa sen pohjoispuolitse, osin myös lännen puolelta. Kalmistoalueen itä- ja länsipuolelle tuli maantielle kaksi alitusta.

Maantien alitusta varten tehdyissä kuopissa oli silkkaa savea. Kalmistoalue kierrettiin pohjois-sessa pellon puolella selvällä marginaalilla. Maa-aines ko. alueella on pääosin savea, mutta kal-miston pohjoispuolella hyvin kivistä ja kovaa moreenia savimultaisen muokkauskerroksen alla. Maaperä pellolla näytti sillä kohtaa näytti paikoin pengotulta: todennäköisesti paikalta on kai-vettu pois kiviä. Lisäksi vaikutti siltä, että kiviselle kohdalle olisi myös ajettu savea.

Kaapelikaivannossa näkyi muutamia yksittäisiä tiilenpaloja, mutta niiden lisäksi ei näkynyt mi-tään merkkiä muinaisjäännöksestä tai kulttuurikerroksesta ts. hiiltä, nokea, rapautuneita kiviä, palanutta savea yms. Metallinilmaisimella löytyi yksi rautaisen avaimen katkennut osa.

Vasen: Maakaapelilinjaa Kattelianmäen länsipuolella Tonttimäen kalmistoalueen itäisen osan ympäris-tössä Niemenpääntien varressa. Tien oikean reunan tuntumassa puiden ja kivien paikkeilla mahdollinen hautaröykkiön kohta länteen. Oikea: Tien alituskohta Tonttimäen kalmistoalueen itäisen osan itäpuolella Niemenpääntien kohdalla. Etelään.

Vasen: Tien alituskohta Tonttimäen kalmistoalueen itäisen osan itäpuolella Niemenpääntien kohdalla. Kuva etelään. Oikea: Kaivanto Kattelianmäen länsipuolella Tonttimäen kalmistoalueen itäisen osan ympäristössä. Kaivannossa pohjoisseinämässä näkyy hajonnutta tiiltä.

Maakaapelilinjaa Kattelianmäen länsipuolella Tonttimäen kalmistoalueen itäisen osan ympäristössä Niemenpääntien varressa vasemmassa kuvassa mahdollisen hautaröykkiön aluetta kuvassa vasemmalla kivikossa, hajonnutta tiiltä mitan ja lapion kohdalla. Länteen. Oikeassa kuvassa vasemman reunan tuntuun puiden ja kivien paikkeilla mahdollinen hautaröykkiön kohta. Itään.

Kaapelikaivanto Tonttimäen kalmistoalueen läntisen osan kaakkoispuolella. Vasen: Muokkauskerroksen alla silkkaa savea. Taustalla Hiedanlahti. Lounaaseen. Oikea: Multakerroksen alla nokea, hiiltä ja tiilenmuruja ohuehko kerros. Pohjoiseen.

Vasen: Kaapelikaivanto Tonttimäen kalmistoalueen läntisen osan kaakkoispuolella. Muokkauskerroksen alla silkkaa savea. Kalmistoaluetta näkyy Ladon ympäristössä. Oikea: Kaapelikaivanto Tonttimäen kalmistoalueen läntisen osan kaakkoispuolella. Multakerroksen alla nokea, hiiltä ja tiilenmurua ohuehko kerros, mitan ja lapion paikkeilla. Kalmistoaluetta näkyy ladon ympäristössä. Kuvat luoteeseen.

Hinsala (Hinsala) ja Hinsala 2

Historiallisen ajan kylätontti *Hinsala (Hinsala)* (mj.tunnus: 1000001979) sijaitsee Hiedanlahden länsi-luoteispuolella Hinsalantien lounaispuolella. Olof Mörtin vuonna 1701 laatimassa kartassa paikalle on merkitty kymmenen talon rivikylä. Kuninkaan kartastoon (1776–1805) kylä on merkitty Lemmenniemeen, Mörtin kartassa kyseinen alue on peltoa.

Hinsala 2 (mj.tunnus: 1000012317) historiallisen ajan kylätontti rajautuu Hinsala(Hinsala) kylätonttiin sijaiten sen koillispuolella Hinsalantien pohjois-koillispuolella. Olof Mörtin vuoden 1701 kartalla alue on rakentamaton, vaikkakin tonttimaaksi mitattu. Paikalla vuonna 2003 tehdystä koekaivauksessa todettiin, että tonttimaalla ei ole lainkaan kulttuurikerrosta. Kartta-aineiston ja maastotutkimuksen perusteella on todettu, että mitattua tonttia ei ole koskaan otettu käyttöön ja kyseessä on ns. ”grästomt”.

Pirkanmaan maakuntamuseon Vesa Kilpelä ja Ulla Lähdesmäki tekivät koekaivaukset Hinsala (Hinsala) ja Hinsala 2 kylätonteilla vuonna 2003.

I-J

Arkeologisesti valvottu maakaapelikaivannon osuus I - J sijaitsee pääosin Hinsalantien ja sen jatkeen Niemenpääntien varressa. Osa linjasta kulkee Hinsalan kylätontin alueella. Päälinjasta erkanee neljä sivuhaaraa.

Linjalla tehtyjä havaintoja tarkastellaan tässä siinä järjestyksessä kuin kaivutyössä edettiin. Ensin koillisesta lounaaseen Niemenpääntien kaakkoispuolta kiinteistön 922-405-6-22 rajalle ja siitä sivuhaaralla em. kiinteistöllä olevan asuinrakennuksen seinustalle, siinä olevalle sähköpylväälle. Kiinteistön rajalla tehtiin maantien alitus ja siirryttiin Hinsalantien varteen, sen koillispuolelle. Sieltä edettiin Hopun tilan kohdalle. Sieltä kaivettiin sivuhaara ensin pellolla, liki Riihimäen kallioisen mäen reunaan olevalle sähköpylväälle. Sitten tehtiin maantien alitus ja kaivettiin sivuhaara kiinteistön 922-405-6-21 talousrakennuksen vieressä olevalle sähköpylväälle. Viimeisenä kaivettiin roiloa Sauvalannokkaan menevän pelto- ja mökkien varteen.

Arkeologisesti valvotun päälinjan osuudella, sen koillispään ja kylätontin koillisrajan tuntumassa, Niemenpääntien varressa osuttiin pienialaisiin kivimuodostumiin. Kyseessä on kaksi perättäistä

”kivipesää”, jotka ovat noin metrin etäisyydellä toisistaan (kohdissa N 6803758 E 316596, havainto 3 ja N 6803758 E 316593, havainto 4). Ne ovat 40 cm syvyydessä maanpinnasta, savessa. Kivet ovat pääosin nyrkin kokoisia, jokunen isompi kivi joukossa. Toinen kivipesä on pituudeltaan 2,5 m, toinen 1,2 m. Maa-aines niiden kohdalla on ympäröivää savista maaperää hieman tummempi, ja joukossa on vähän humusta. Kivet jatkuvat kaapelikaivannon pohjaa (75 cm) syvemmälle. Kivien kohdalta löytyi yksi tiilenkappale kaivannosta, ei muita löytöjä. Kyseiset ”kivipesät” ovat luultavasti myöhäiseltä historialliselta ajalta.

Kylätontin koillisrajan tuntumasta löytyi pala kuparipeltiä peltokerroksesta (kohdasta N 6803753 E 316584, havainto 5). Muutoin kaapelikaivannossa todettiin kiinteistön 922-405-6-22 rajalle saakka normaali muokkauskerros ja sen alla savi. Yksittäisiä tiilenkappaleita löytyi sieltä täältä. Tien alitusta ja sähkökaappia varten kaivetuissa kuopissa todettiin normaalit muokkaus- ja savi-kerrokset ja talolle menevästä sivuhaarasta hiukan fajanssia ja astialasia.

Kiinteistön 922-405-6-22 asuinrakennukselle menevän sivuhaaran talon puoleisesta osasta paljastui maatuneita ja osin hiiltyneitä rakennuksen tai rakenteen jäännöksiä. Taloa lähinnä olevat jäännökset ovat noin 3,5 m etäisyydellä sähkötolpasta. Jäännöksiä on 4,5 m matkalla ja ne ovat 60 - 70 cm syvyydellä nykyisestä maanpinnasta. Osa puujäännöksistä on samansuuntaisia ja toisiinsa nähden osin likimain suorakulmassa. Osa puujäännöksistä on kuitenkin hajallaan siellä täällä sikin sokin. Ainakin kahdessa kohdassa vaikutti olevan hirsien jäännöksiä. Puurakenteiden alkuperäisestä koosta ja muodosta ei kuitenkaan voi sanoa mitään varmaa, kun ne ovat maatuneita ja deformatuneita. Kontekstista tuli kirkasta tasolasia, resenttiä tiiltä, fajanssia ja lankanaula (kohdassa N 6803698 E 316559, havainto 6 ja N 6803699 E 316560, havainto 7).

Paikalla on aiemmin ollut tieltävästi Kärjen talo, joka sittemmin muutti Säijään. Käytännössä koko Hinsalan kylä paloi kesällä 1838. Tulipalossa säästyivät Tontinmäen pikkutalot ja rannassa ollut Priarin aitta. Muut rakennukset tuhoutuivat. (Hoppu 2003) Vaikuttaa hyvin mahdolliselta, sekä esinelöytöjen että hiiltyneiden rakenteiden perusteella, että em. jäännökset ovat peräisin v. 1838 tulipalon jäljiltä.

Hinsalan kylätontilla, kiinteistön 922-405-6-22 kohdalla, Hinsalantien ja Niemenpääntien varrella, jyrkän mutkan kohdalla havaittiin kaapelikaivannossa normaalia paksumpi (noin 45 cm) ja tummempi sekoittunut kerros saven päällä. Muuta poikkeavaa ei siinä näkynyt. Muualla kaivannossa sillä kohtaa todettiin normaalin paksuinen (noin 30 cm) muokkauskerros.

Hinsalantien kaakkoispäästä noin 30 m luoteeseen osuttiin yhdessä kohtaa pienialaiseen kiveykseen (kohdassa N 6803732 E 316510, havainto 8). Ensimmäinen otettiin sen pinta esille. Siinä vaiheessa ei paljastunut mitään, minkä perusteella olisi voinut päätellä kiveyksen ikää tai toiminnallista merkitystä. Seuraavaksi kaivettiin vähitellen kiveyksen poikki tarkkaillen rakennetta ja mahdollisia löytöjä. Kaivettu maa-aines tarkastettiin metallinilmaisimella.

Kyseessä on pieni kiveys noin 30 cm muokkauskerroksen alla. Kiveyksen leveys kaivannon suunnassa on 60 cm, korkeus on 60 cm. Kivet ovat kooltaan noin 10 - 20 cm. Kiviä on viidessä kerroksessa. Kiveys on ylhäältä levein, noin 60 cm, ja tyvestä 50 cm. Pohjalta alimpien kivien kohdalla leveys on 30 - 35 cm, mutta alinna oli enää yksi tai kaksi kiveä vierekkäin. Kuoppa oli kaivettu saveen, ja siihen oli viistetty lähes pystysuorat seinämät.

Kiviin liittyy humuksen sekaista savea, ja rakenteen ympärillä on kova tiivis vaaleanharmaa savi. Rakenteessa ei ollut havaittavissa hiiltä, nokea eikä rapautuneita kiviä eikä kulttuurikerrosta rakenteen ympärillä. Yksittäisiä hiilenhippuja oli kuitenkin kivien seassa pohjalla saakka. Löytöinä kontekstista tuli yksi tiilenkappale ja palamattoman luun kappale. Vaikka kiveys maa-

kaapelikaivannon pituussuunnassa on halkaisijaltaan vain 0,6 m, on mahdollista, että sen ulottuvuus poikittaiseen suuntaan on (selvästikin) suurempi. Kyse voi olla esim. perustuksesta tai sen osasta tai vanhakantaisesta salaojasta.

Lähellä Hopun tilan pihatien risteystä paljastui maakaapelikaivannon kohdalta tiilimurska-alue (kohdassa N 6803781 E 316443, havainto 9). Paikalla on selvästi normaalia ohuempi ruokamultakerros, vain 15 - 17 cm. Paikalla kuorittiin peltomultaa hieman laajemmalla alueella. Ohuen peltomultakerroksen alta tuli esiin tiilenkappaleita, murentunutta tiiltä, pienehköjä kiviä ja fajanssia. Selvimmän tiilimurskakohdan ja saven rajalla todettiin noin 5 cm levyinen hiilijuova metrin matkalla. Osa maa-aineksesta on kuitenkin selvästi sekoittunutta.

Esille otetun tiilimurska-alueen laajuus kaapelikaivannon suunnassa eli luode-kaakkosuunnassa oli 3,7 m, lounas-koillisuunnassa noin 2,5 m. On kuitenkin otettava huomioon, että ilmiö näytti jatkuvan maantien suuntaan kaivamattomalle alueelle, todennäköisesti enintään noin 1,2 m eli ojan reunaan saakka.

Tason dokumentoinnin jälkeen siihen kaivettiin lapiolla kaksi koekuoppaa. Niissä todettiin olevan varsin sekoittunutta kerrosta ja siinä pienellä alueella kiveä. Sen jälkeen tiilimurskakerroksesta kaivettiin läpi kaivinkoneella. Kaivannon seinämässä todettiin tiilimurskakerrokseen liittyvä pienialainen kiveys, tai pikemmin sen jäännös, 2,2 m matkalla. Siinä on yksi kivikerta, ja kiveyksen toisessa päässä on lattea kivi (koko noin 55x10 cm) lappeellaan. Toinen vastaavanlainen kivi lähti kaivettaessa pois. Kiveyksen yläpuolinen kerros on täysin sekoittunut. Rakenteen yhteydessä on tiilenkappaleita ja tiilimurskaa - ei kokonaisia tai edes puolikkaita tiiliä - ja jonkin verran hiiltä.

Edellisestä havaintokohdasta noin 20 m luoteeseen paljastui 30 cm muokkauskerroksen alapuolelta pienialainen ja varsin selvärajainen kiveys (kohdassa N 6803793 E 316431, havainto 10). Sen halkaisija luode-kaakkosuunnassa on 1,7 m ja vastakkaisessa suunnassa 0,7 m. Kivet siinä ovat nyrkin ja pään kokoisia. Tason puhdistuksen ja dokumentoinnin jälkeen kiveys peitettiin ja se kierrettiin maantien puolelta liki ojan reunaa.

Hopun tilan kohdalla kaapelikaivannossa todettiin paikoin normaalia paksumpi (noin 50 cm) ruokamultakerros mutta ei kiveyksiä tai kulttuurikerrosta. Hinsalantien varresta liki Riihimäen kallioisen mäen reunaa olevalle sähköpylväälle kaivetussa sivuhaarassa todettiin normaali muokkauskerros ja sen alla savi.

Hinsalantien varresta lounaaseen Hopun tilalle erkaantuvan sivuhaaran varrella, sen luoteispuolella, on lieteallas, joka on kaivettu yli 3,5 m syvyyteen. Sen penkan reuna ulottuu kaapelilinjalle saakka. Maakerrokset paikalla ovat täysin sekoittuneet. Sauvalannokkaan menevän pelto- ja mökkitien varteen kaivetussa kaapeliojassa todettiin normaali muokkauskerros ja sen alla savi.

Kaapelilinjaa Niemenpääntien varressa ja Hinsalan kylätontilla. Linja kulkee ensin tien vasenta puolta ja siitä erkanee yksi haara vasemmalla näkyvälle talolle. Pellon kulmauksessa on tien alitus, jonka jälkeen linja jatkuu tien oikealla puolella pellon laidassa. Vasen: Lounaaseen. Oikea: Mitan ja lapion välisellä kaivannon osalla osuttiin kahteen kivipesään (havainnot 3 ja 4). Länteen.

Vasen: Osa kivipesästä Niemenpääntien varressa Hinsala 2 kylätontin itäosassa. Oikea: Kaivantoa Hinsalan kylätontilla, kiinteistölle 922-405-6-22 menevä haara. Muokkauskerroksen alla savea. Löytöinä yksittäisiä paloja kirkasta lasia, tiiltä ja fajanssia. Kaakkoon.

Kaapeliojaa Hinsalan kylätontilla, (kiinteistön 922-405-6-22 alueelta) hiiltyneitä ja maatuneita puujäänköksiä (havainnot 6 ja 7).

Vasen: Kaapelikaivantoa Hinsalan kylätontilla. Kiinteistön 922-405-6-22 alueelta paljastuneita hiiltyneitä ja maatuneita puujäännöksiä. Etelään. Oikea: Maantien alitusta varten kaivettu kuoppa Hinsalantien varressa. Maa-aines yläosassa on sekoittunutta ja sen alla silkkää savea. Navetalle johtavan tien ja luoteispuolella olevan lietealtaan välille kaivettiin sähköpylväälle johtava kaapelikaivanto arkeologisessa valvonnassa. Lounaaseen.

Vasen: Kaapelikaivantoa Hinsalantien varresta lounaaseen Hopun tilalle erkaantuva haara, kuvassa vasemmalla lietealtaan penkkaa. Maakerrokset paikalla ovat täysin sekoittuneet. Koilliseen. Oikea: I-J – ojan luoteispää. Muokkauskerroksen alla silkkää savea. Kuva luoteeseen.

Pieni kiveys kaapelikaivannon seinämässä noin 30 m Hinsalantien kaakkoispäästä luoteeseen. Saveen on tehty kaivanto, johon kivet on ladottu. Etualalla on pari kiveä tasossa (havainto 8).

Murskaantuneen tiilen ja sekoittuneen maa-aineksen alue Hinsalantien varressa Hopun tilalle johtavan pihatien tuntumassa (havainto 9). Taustalla Hopun tilan rakennuksia. Länteen.

Vasen: Pienialainen kiveys Hinsalantien varressa Hopun tilan navettarakennuksen kohdalla (havainto 10). Lounaaseen. Oikea: Murskaantuneen tiilen ja sekoittuneen maa-aineksen alue Hinsalantien varressa Hopun tilalle johtavan pihatien tuntumassa. Kaapelikaivannon seinämässä näkyy mitan vasemmalla puolella muutamia ilmiöön liittyviä kiviä. Taustalla Hopun tilan rakennuksia. Länteen.

Vasen: Murskaantuneen tiilen ja sekoittuneen maa-aineksen alue Hinsalantien varressa Hopun tilalle johtavan pihatien tuntumassa. Kaapelikaivannon seinämässä näkyy mitan vieressä muutamia ilmiöön liittyviä kiviä. Länteen. Oikea: Kaapelilinjaa Hinsalantien varresta koilliseen Riihimäen kallioalueen suuntaan erkaantuva haara. Muokkauskerroksen alla on silkkää savea. Taustalla Hopun tilan rakennuksia. Länteen.

Kattelianmäki

Kattelijanmäki-niminen (mj.tunnus: 1000030705) rautakautisen tasavartisen soljen (KM 41232:1) arvioitu löytöpaikka on Kattelianmäen eteläosassa peltoalueella Niemenpääntien pohjoispuolella. Merovingiaikainen tasavartinen solki löytyi metallinetsinnässä. Vuonna 2018 Teemu Tiainen ja Juuso Koskinen inventoivat löytöpaikan eteläpuolella Niemenpääntien laidalle suunnitellulla maakaapelilinjalta. Inventoinnissa linjalta löytyi kaksi metalliesinettä, löydöt arvioitiin vanhoiksi artefakteiksi, joiden tarkempi ajoitus ja merkitys ei selvinnyt.

G-H

Arkeologisesti valvottu maakaapelikaivannon osuus G - H sijaitsee Niemenpääntien varressa välillä Silvo - Kattelianmäki. Linjalla tehtyjä havaintoja tarkastellaan tässä siinä järjestyksessä kuin kaivutyössä edettiin. Kaivutyö aloitettiin valvottavaksi määrätyn osan itäpäästä. Maakaapelilinja kulkee aluksi tien eteläpuolella ja alituksen jälkeen pääosin tien pohjoispuolella.

Sekä tien eteläpuolella että pohjoispuolella muokkauskerroksen alapuolinen maa-aines koostui valtaosin savesta. Kulttuuriperäisiä anomalioita tai muita merkkejä muokkauskerroksen lisäksi oli kaivannossa hyvin vähän. Yhdessä kohtaa osuttiin puusta ja osin kivistä tehtyyn salaojaputkeen. Lisäksi siellä täällä oli yksittäisiä ja pieniä tiilenpaloja.

Maantien alitusta varten kaivetuissa kuopissa oli silkkää savea. Maantien pohjoispuolelta alituksen kohdalta tuli esiin kaksi vierekkäistä (niiden väli 0,5 m) puhelinkaapelia 70 cm ja 90 cm syvyydestä. Syvemmälle kaivettu oli vedetty vuonna 2004 ja aina Hinsalantien päähän saakka. Toinen, armoroitu kaapeli, on todennäköisesti vanhempaa perua. Uusi maakaapeli kaivettiin edellisten viereen mutta enempi pellon eli pohjoisen puolelle.

Yhdessä kohtaa maantien pohjoispuolella, tien varressa olevan notkelman kohdalla, osuttiin suhteellisen pienialaiseen anomaliaan (kohdassa N 6803807 E 317239 ja N 6803806 E 317233, havainto 11). Sitä todettiin kaivannossa noin 8 m matkalla. Muokkauskerroksen (paksuus noin 30 cm) alta paljastui tummaa humuksen sekaista savea (paksuus maksimissaan 10 cm), jossa nokea ja muutama pieni hiilenpala sekä pari tiilenmurua. Ko. kerroksen alla on ruskeanharmaa tiivis savi. Kaivannon seinämät ja kaivettu maa-aines tarkistettiin lastalla ja metallinilmaisimella, mutta paikalla ei havaittu löytöjä eikä mitään rakenteita. Kyse saattaa olla osin luontaisen ja osin viljelytoiminnan aiheuttaman eroosion synnyttämä ilmiö notkelmassa.

Oikea: Kaapelilinjaa välillä Silvo - Kattelianmäki Niemenpääntien varressa. Linja kulkee aluksi tien eteläpuolella ja alituksen jälkeen pääosin tien pohjoispuolella. Vasen: Kaapelikaivannossa oli muokkauskerroksen alla savea. Kuvat länteen.

Kaapelilinjaa välillä Silvo - Kattelianmäki, Niemenpääntien varressa. Alituksen kohdalla tien pohjoispuolella paljastui kaksi aiempaa vierekkäistä kaapelikaivantoa, jotka kuvassa kulkeva kohtisuoraan. Kuvat länteen.

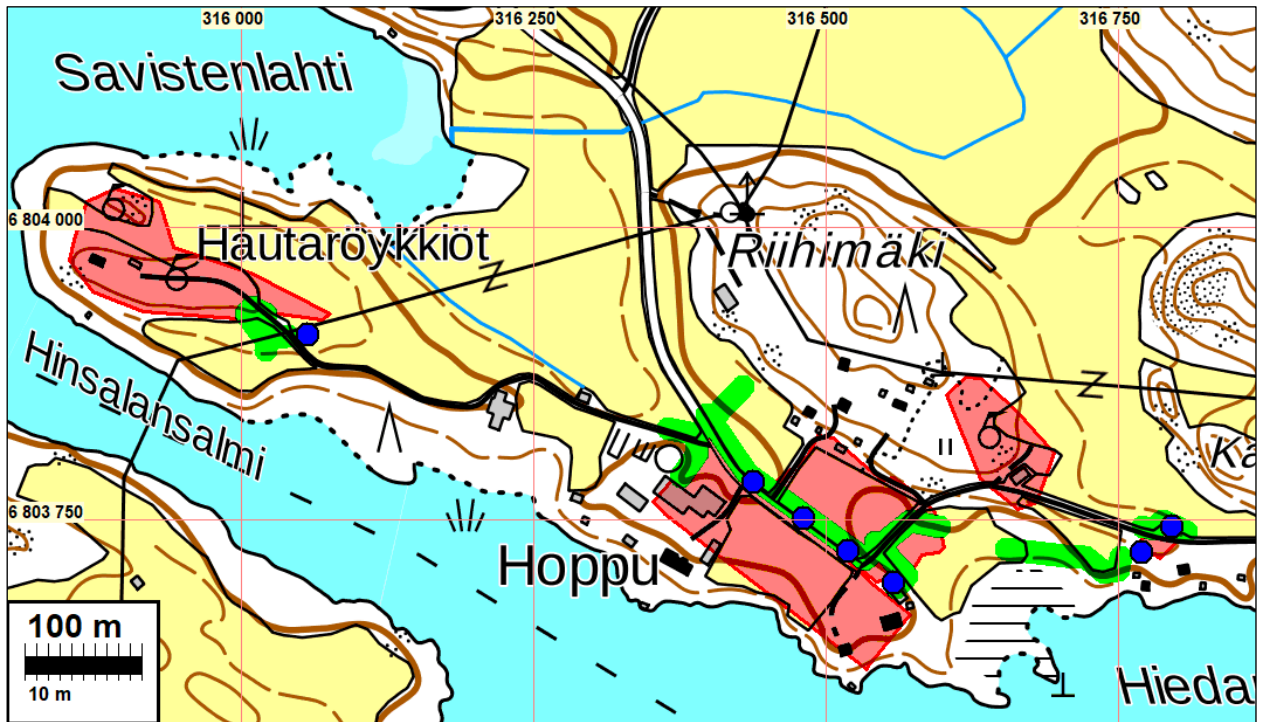

Vasen: Kaapelilinjaa välillä Silvo - Kattelianmäki Niemenpääntien varressa. Itäosassa tien pohjoispuolella muokkauskerroksen alla tumma nokinen kerros jossa muutamia tiilenpaloja. Pohjoiseen. Oikea: Nokinen kerros on mittakepin kohdalla. Koilliseen.

Vasen: Kaapelilinjaa välillä Silvo - Kattelianmäki Niemenpääntien varressa. Itään.

Sähköpylväiden poisto

Valvonnassa poistetut pylväät on merkattu sinisin palloin.

Muinaisjäännösalueilla olevat sähköpylväät poistettiin arkeologisessa valvonnassa. Tonttimäen kalmiston itäisen osan alueelta poistettiin kaksi pylvästä. Hinsalan kylätontilta poistettiin neljä pylvästä ja yksi katkaistiin. Sauvalanniemen muinajäännösalueen tuntumasta poistettiin yksi sähköpylväs.

Sähköpylväiden poiston yhteydessä ei tullut arkeologisesti merkittäviä havaintoja.

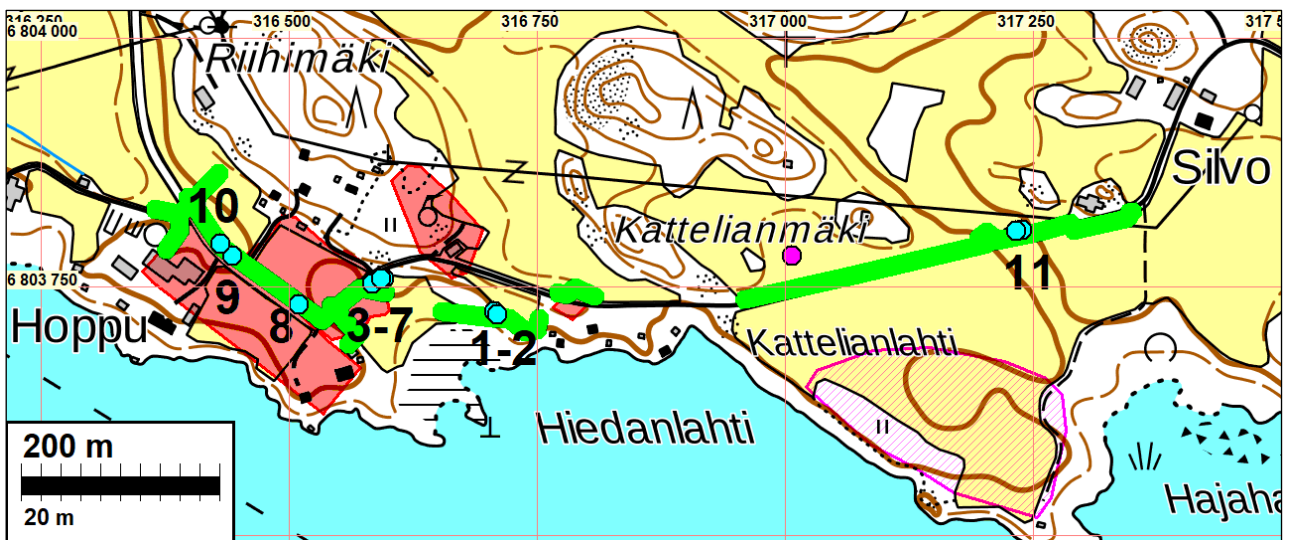

Vasemmalla arkeologisessa valvonnassa Sauvalanniemen muinajäännösalueelta poistettu sähköpylväs. Kuva länteen. Oikealla poistettu sähköpylväs Tonttimäen kalmistoalueen itäosan kohdalla. Koilliseen.

Arkeologisessa valvonnassa poistetut sähköpylväät Hinsalan kylätontilla Hinsalantien varressa. Länteen.

Havainnot

Valvonnassa kaivetut linjat vihreällä, havaintopaikat turkoosein palloin ja numeroin. Muinaisjäännösalueet punaisella, muu kulttuuriperintökohde sinipunaisella viivoituksella, löytöpaikka sinipunainen pallo.

Oheisessa taulukossa havainnot eriteltynä.

Nro	Oja	N	E	Kuvaus	Lähin muinaisjäännös
1	C-D	6803725	316707	ohut kerros (maksimipaksuus 5 cm) nokea, hiiltä ja tiilenmuruja noin 4 m matkalla.	Tonttimäki
2	C-D	6803722	316710	Murusiksi mennyttä tiiltä 10 cm paksuudelta ja 25 cm matkalla	Tonttimäki
3	I-J	6803758	316596	Kivipesä 2,5 m	Hinsala
4	I-J	6803758	316593	Kivipesä 1,2 m	Hinsala
5	I-J	6803753	316584	Kuparipeltiä	Hinsala
6	I-J	6803698	316559	Maatunutta puuta	Hinsala
7	I-J	6803699	316560	Hiiltynyttä puuta	Hinsala

8	I-J	6803732	316510	Kiveys 0,60 m	Hinsala
9	I-J	6803781	316443	Tiilimurskan alue	Hinsala
10	I-J	6803793	316431	Kiveys 1,7 x 0,7 m, rakenne kierretty	Hinsala
11	G-H	6803807	317239	Tumma savi	Kattelijanmäki
11	G-H	6803806	317233	Tumma savi	Kattelijanmäki

Arkeologisessa valvonnassa kaivetuissa maakaapeliojissa havaittiin muutamassa kohdassa vähäisiä jäännöksiä tai rippeitä kulttuurikerroksista. Ne ovat historialliselta ajalta, löytömaterialin perusteella ainakin osa selvästi myöhäiseltä historialliselta ajalta. Myöhempi maankäyttö on monin paikoin sekoittanut maakerroksia huomattavasti. Havainnot rautakautisesta kontekstista ei tullut.

Hinsalan kylätontin alueelta paljastui pienialaisia rakenteita ja yhdestä kohtaa myös kulttuurikerroksen sekoittuneita rippeitä. Yhden pienen kiveyksen (nro 8) läpi kaivettiin kaapelioja, samoin tiilimurska-alueen (nro 9) läpi. Yksi kiveys (nro 10) kierrettiin siten, että maakaapelilinjausta muutettiin kyseisellä kohdalla. Kaikki havainnot tutkittiin ja dokumentoitiin valvonnan yhteydessä. Kaikki todetut rakenteet ovat nuoremman historiallisen ajan asutuksen jäännöksiä. Aina-kin joidenkin havaintojen (nro 6 ja 7) voidaan arvioida liittyvän vuoden 1838 Hinsalan kylän paloon.

11.12.2018

Hannu Poutiainen

Lähteet

Painetut lähteet

Harju, Erkki-Sakari (toim.) 2012. Kuninkaan kartasto Etelä-Suomesta 1776-1805. Saarijärvi 2012.

Hoppu, Matti (toim.) 2003. Hinsala. Kylä Laukon kainalossa. Kuuluisan vesilahtelaiskylän vaiheita 1000 vuoden ajalta. Vammala.

Peruskartta 1:20 000, lehti 2123 04 Vesilahti (1954, 1975 ja 1980). Maanmittauslaitos.

Arkistolähteet

Mörne, A. 1848. Geograf Karta öfver Wesilaks Socken belägen uti Öfre Satakunda medledels härad (pitäjänkartta, myöhemmin nimetty karttalehti 2123 04). Kansallisarkisto.

Mört, Olof 1701. Hinsala By I Wesilar Socha Öfre Sattagunda Härads Öfre dehl Björneborgs Lähn. Kansallisarkisto.

Raporttilähde

Tiainen, Teemu, Koskinen Juuso 2018. Vesilahti Hinsala maakaapelilinjan arkeologiset tutkimukset 2018. Mikroliitti Oy.